

Rhythm 10 MARINA ABRAMOVIC, 1973, duur: 1 uur TIEN MESSEN, TWEE BANDRECORDERS Museo d'Arte Contemporanea Villa Borghese, Rome

menologie aan de kaak zal stellen: *'La science manipule les choses, mais renonce à les habiter.'*

Een wezenlijk kenmerk van het fenomeen performance bestaat erin dat zij als kunstwerk enkel bestaat op het moment dat zij opgevoerd wordt. Een oordeel vellen over een performance zonder aanwezig te zijn geweest, komt op hetzelfde neer als oordelen over een kunstwerk dat men nooit gezien heeft (zelfs niet via een reproductie). Een performance is in principe niet-reproduceerbaar. Foto's, video's en andere hulpmiddelen zijn slechts documenten die getuigenis afleggen van wat er geweest is, maar niet met de performance zelf kunnen verwisseld worden, zoals Hermann Nitsch (°1937) terecht stelt in verband met zijn *Orgien Mysterien Theater*.

Een andere Wiener Actionist zoals Rudolf Schwarzkogler (°1940-1969) heeft zonder publiek performances uitgevoerd, maar meestal is er pas sprake van een performance wanneer er een publiek aanwezig is. Een performance heeft als kunstvorm nood aan de fysieke aanwezigheid van andere mensen. De nadruk op dit fysieke karakter is belangrijk. Het leunt dicht aan bij de theorie van de Duve waarin kunst in de tweede persoon kunst is die zich bewust is van het feit dat ze een toeschouwer nodig heeft.

In mijn definitie van een performance gaat het dus niet enkel en alleen om het feit dat het

een kunstvorm is die het menselijk lichaam als medium gebruikt; het gaat er vooral ook om dat het een vorm is die meestal manifest lijkt te ontdekken dat er ideeën, beelden of kunstwerken zouden kunnen bestaan los van het lichaam.

Er bestaan beelden die ons er toe aanspooren om uit ons lichaam weg te vluchten en er bestaan beelden die het bestaan van ons lichaam willen bekrachtigen. De performances van Abramovic nodigen ons uit niet te doen alsof ons lichaam niet bestaat. Het zijn extreme bevestigingen van het feit dat ons leven aan ons lichaam gebonden is. In tegenstelling tot Descartes bestaat de geest in de opvatting van Abramovic niet los van het menselijk lichaam. De *diesseits*-gerichtheid in de performances van Abramovic is zeer groot. Wat echter niet betekent dat elke vorm van *jenseits*-gerichtheid uitgesloten is.

Zowel in het werk van Abramovic als in het werk van Bourgeois is een sterke hang merkbaar naar wat Lemaire een zintuiglijk bewustzijn noemt. Men zou het verhaal van de overgang van kunst in de derde persoon naar kunst in de tweede persoon ook kunnen beschrijven als een beweging die gestuurd is door deze drang naar zintuiglijk bewustzijn. Van daaruit is de stap naar de werken van bijvoorbeeld Gregor Schneider (°1969) vrij klein. Het werk van Schneider zou in deze geschiedschrijving de wettelijke erfgenaam

zijn van de performances van Abramovic, die op haar beurt de voortzetting van een kunst in de tweede persoon vormt.

Om het met een boutade te zeggen: in de kunst van Schneider wordt de toeschouwer de performer. Net zo min als men kan oordelen over een performance van Abramovic zonder die gezien te hebben, kan men oordelen over het werk van Gregor Schneider zonder zijn *Haus Ur*, of museale afsplitsingen ervan, gezien te hebben. Men moet in de structuur van kamers in kamers en claustrofobische kelders van het *Haus Ur* rondgelopen hebben, om zich een idee van het kunstwerk te kunnen vormen. In zijn oorspronkelijke vorm staat het *Haus Ur* van Schneider in Rheydt, een klein Duits provinciestadje. Het gaat om een bestaand huis waarin Schneider werkt en woont. De gevel van het huis laat niets bijzonders vermoeden, maar eenmaal binnen, komt men in een vreemd netwerk van verbouwde en omgebouwde kamers terecht. Delen van het *Haus Ur* werden tentoongesteld in Londen en op de Biënnale van Venetië; Schneider beschouwt deze als 'geamputeerde' delen. Zo gaf hij zijn *remake* van het *Haus Ur* in het Duitse paviljoen op de Biënnale van 2001 de titel *Totes Haus Ur*. Men moet in ieder geval in de structuur van kamers in kamers en claustrofobische kelders van het *Haus Ur* rondgelopen